

Neil Cochrane

Neil Cochrane is verbonde aan die
Eenheid vir Akademiese Geletterdheid,
Universiteit van Pretoria, Pretoria.
E-pos: nielcoc@mweb.co.za

Resensie-artikel

Waarom sou Prinsloo relevant wees vir 'n jonger geslag?

Koos Prinsloo verhale.

Koos Prinsloo. Kaapstad: Human & Rousseau. 2008. 384 pp. ISBN: 13 978-0-7981-4940-2.

Koos Prinsloo (1957–1994) was weens verskeie redes 'n omstrede figuur wat 'n aantal literêre grense verskuif het. Hy was 'n Afrikaanse kortverhaalskrywer van eerstes – die eerste om die skeidslyn tussen feit en fiksie radikaal te ondermyn, die eerste om etiese kodes rakende privaatheid, vriendskap en kollegialiteit in sy werk te verontagsaam, die eerste om die donker en brutale kant van homoseksuele identiteit oop te vleek, die eerste om in al sy vorme te wys “... hoe hard die liefde tussen mans moet wees”, die eerste om raak verbande tussen patriargale mag, politieke geweld en seksualiteit te lê en die eerste om vigs as tema in sy werk te ontgin. Oor hierdie en ander vernuwende aspekte in sy werk is reeds in enkele navorsingstudies berig waarvan die belangrikste seker Riana Scheepers se *Koos Prinsloo: Die skrywer en sy geskryfdes* (1998) is.

Dit is verblydend dat Human & Rousseau besluit het om Prinsloo se vier kortverhaalbundels, *Jonkmanskas* (1982), *Die hemel help ons* (1987), *Slagplaas* (1992) en *Weifeling* (1993) in een band onder die titel *Koos Prinsloo verhale* (2008) uit te gee. Hierdie publikasie sluit aan by 'n hernieude belangstelling in Prinsloo se werk soos gesien kan word in die onlangse seminar oor sy skrywerskap op *Litnet* en Gerrit Olivier se *Aantekeninge by Koos Prinsloo* (2008). Laasgenoemde dien as aanvullende bron tot die 41 saamgebundelde kortverhale opgeneem in *Koos Prinsloo verhale*.

Daar is 'n aantal redes waarom die vars bemoeienis met Prinsloo se werk belangrik is. Eerstens verstewig dit Prinsloo se posisie binne die Afrikaanse literêre kanon, tweedens kan dit jonger navorsers aanspoor tot verdere navorsing oor sy werk en derdens word sy tekste opnuut vir 'n jonger geslag lesers beskikbaar gestel om na waarde te skat.

Die doel met hierdie bespreking is nie om literêr-kritiese kommentaar oor individuele tekste in *Koos Prinsloo verhale* te lewer nie, maar om 'n bepaalde (en noodwendig subjektiewe) perspektief te bied op die relevansie van Prinsloo se werk vir 'n nuwe en jonger generasie lesers en/of navorsers. Daarom gaan ek grootliks duiwels-

advokaat (hopelik 'n regverdige een) speel en my perspektiewe sal noodwendig hipoteties, selfgeobsedeerd en spekulatief van aard wees, maar eerstens is 'n paar konteksskeppende aantekeninge nodig.

Ek was 'n vyftienjarige hoërskoolseun toe Prinsloo in 1994 weens vigsverwante oorsake oorlede is. Ek het sy verhale eers vier jaar later as negentienjarige eerstejaarstudent aan die Universiteit van Pretoria ontdek. Vir my het hierdie ontdekking grootliks saamgeval met die erkenning, ontdekking en beleving (hoe absurd en naïef dit ook met tye was) van my eie seksualiteit. Prinsloo, Danie Botha en Johan de Lange se werk het sekere aspekte van die gaybestaan vir my oopgemaak, dit het my insig gegee in die literêre verwerking van die homoseksuele kondisie en vir my as 'n soort verwysingspunt gedien. Dit was bevrydend om hul werk na klastyd te lees en te besef dat dit oukei is om oor gayervarings te skryf, dat dit oukei is om daarmee te identifiseer, maar ook om jousef daarvan te distansieer.

My hoërskooljare (1992–1996) was 'n tyd van ingrypende politieke transformasie in Suid-Afrika – die eerste swart meerderheidsregering het aan bewind gekom, swart kinders het saam met my begin skoolgaan, ek het geen oproepinstruksies in standaard 9 ontvang nie, veldskool en kadette is summier afgeskaf, selfone, e-pos en ander tegnologiese wonders het my wêreld begin oorneem, 'n liberale grondwet ter beskerming van menseregte is aangeneem, gayregte is formeel juridies bekragtig met gevolg dat gays vir die eerste keer uit hul gate gekruip het, ensovoort. Weens sy vroegtydige afsterwe in 1994 het Prinsloo nie een van hierdie dinge meegemaak nie.

Dit is nou veertien jaar later. Dit is die jaar 2008 en ek is 29 jaar oud. Intussen is Prinsloo se Sogenaamde Vriend Die Pop Ster ook oorlede. Die afsterwe van die Skrywer en sy Geskryfdes lei tot noodwendige relativering. Daarbenewens ken lesers en navorsers van om en by my ouderdom die beste en die slegste van *beide* die ou en nuwe bedeling.

Ons laerskooljare het gestrek van 1985–1991 – hierdie was noodtoestandjare, ons kan onthou van hoe jy onder jou skoolbank moes induik as daar drie kort klokke gelui word, ons onthou plakkate (in elke liewe klaskamer) wat elke denkbare soort bom of landmyn vertoon het, ons onthou hoe geel Casspirs die laerskoolterrein op elkeen van sy vier hoeke bewaak het en ons onthou flou grappies wat ons vir mekaar tydens pouses vertel het, grappies soos: Waarom hou swartes so baie van Matabelapap? Omdat dit verryk is met vitamieene A en C. Baie van ons het ouer broers of nefies gehad wat trots vir jou 'n *ratpack* van die *army* gebring het, vir 'n agtjarige seuntjie was só 'n gebaar, 'n heldedaad in die klein.

Ons as die jongste en laaste tusseningenerasie kan vandag waardering hê vir die grensverskuiwende bydrae wat Prinsloo gelewer het, omdat ons wel iets van die wêreld begryp wat hy in sy verhale aan ons voorhou, maar dit stel ons ook in staat om meer krities en selfs afstandelik teenoor sy werk te staan, want Prinsloo se kwessies is grootliks nie meer ons kwessies nie. Ons is dié generasie wat swaar dra aan die

erfporsie wat die ou ooms uit 'n ander era aan ons bemaak het. Sommige van ons reis na Londen, Doebai, Toronto en godweet waarheen nog op soek na 'n werkie in die son, sommige van ons verlang na Wielie Walie, ander staan op aandag op die maat van "De la Rey", ander bid saam met oom Angus en sy leërskaars op Loftus, sommige van ons kruip weg in ons sekuriteitskomplekse, terwyl die aanslae van buite woed en ander wil net uitgelos word om te doen wat hulle moet, om hulle bydrae op dinamiese en innoverende wyse in 'n uiters komplekse en paradoksale Suid-Afrika te maak.

My generasie (ook binne 'n gaykonteks) is vandag meer bevry as wat Prinsloo en sy tydgenote was. Dit is nog meer waar van die generasie na my. Vandag se negentienjarige outjies en meisies (gay en straight) flankeer openlik met hul ontwerpersklere, MP3-spelers en iPods, hulle flankeer in wêreldwye kletskamers en in nagklubs binne die openbare oog. Hulle is seksueel geëmansipeerd, androgeen en wys middelvinger vir dié wat 'n probleem daarmee het. Hulle is moeg om te wroeg, hulle is moeg vir die donker, hulle is moeg vir bagasie. Vandag bestaan daar keuses, anders as in Prinsloo se tyd toe dit grootliks nie die geval was nie.

Die eksperimentele spel tussen feit en fiksie, metatekstualiteit en dokumentêre realisme is aspekte waarvoor Prinsloo bekend is. Binne die konteks van die elektroniese era word die onderskeid tussen feit en fiksie binne virtuele gemeenskappe totaal opgehef, hiperrealisme is die norm, reëls aangaande outeurskap, oorspronklikheid, privaatheid en ander etiese oorwegings word daaglik hersien, anonimiteit word in sy geheel geherdefinieer en hipertekstualiteit is 'n aanvaarbare lees- en skryfstrategie. 'n Jonger skrywer kan vandag van allerlei dinamiese tegnieke en metodes gebruik maak om op 'n ingrypende wyse Prinsloo af te lê en te parodieer as 'n skrywer behorende tot 'n ouer tradisie. Dat dieselfde met hom kon gebeur, is iets waarmee Prinsloo waarskynlik nie rekening gehou het in sy ontmaskering van Hennie Aucamp in "A Portrait of the Artist" nie. Waarom sal 'n jonger generasie skrywers en lesers hoegenaamd nog Prinsloo se werk as voorbeeld van literêre vernuwing gebruik? Waarom sou hul hulself beroep op Prinsloo se eksperimentele ondermyning van die grense tussen feit en fiksie, as hulself daaglik virtuele lewens lééf?

Wat sou jong en ge-ontsensiteerde lesers vandag met 'n verhaal soos "Slagplaas" maak? Sou hulle hoegenaamd geskok wees? Sou hulle hierdie uitlewing van seksualiteit hoegenaamd begryp? Of sou hulle dink: waarom al die selfdestruktiewiteit? Is seks nie veronderstel om *fun* én *safe* te wees nie? Hoe sou jong manlike lesers verhale soos "Grensverhaal" en "Die hemel help ons" interpreteer? Die meeste van hulle het nie 'n idee wat woorde soos "burgermageenheid", "oproepinstruksies" en die "Wet op Amptelike Geheime, 1956" beteken nie.

Beteken dit alles dat Prinsloo sy relevansie vir 'n jonger geslag verloor het? Beteken dit dat ek sy bydrae wil ontken? Hoegenaamd nie, dit sou 'n kwade dag wees as dit sou gebeur, maar dit is myns insiens nodig om sy bydrae te herdefinieer. Waarom sou

Prinsloo steeds relevant kon wees vir 'n jonger geslag? Prinsloo het op onthutsende en brutaal eerlike wyse die skadukant van menswees ten opsigte van familieverhoudings, seksuele verhoudings en magsverhoudings blootgelê. Die skadukant van die menslike kondisie en magsmisbruik is nie tot 'n bepaalde tyd of plek beperk nie. Al wat verander, is die gesig en nie die essensie daarvan nie. Prinsloo se werk bied belangrike insigte in die sosiopolitiese en literêre landskap van die 1970's en 1980's. Prinsloo is seker een van die belangrike eksponente van literêre vernuwing gedurende die 1980s. Hierdie aspek van sy werk kan jonger lesers belangrike insigte gee in die aard van eksperimentele prosa in Afrikaans veral as dit met voorafgaande en huidige tradisies vergelyk word.

Vir my bly Prinsloo se kompromislose en rebelse aard (betreffende sy persoonlike lewe en skryfwerk) sy uitstaande en blywende bydrae. Sy verhale besit 'n eerlikheid en persoonlike integriteit wat min skrywers hom kan nadoen. Jonger lesers, skrywers en navorsers kan sy werk as aanknopingspunt gebruik om vir 'n slag uit hul virtuele gemaksones geruk te word.